

Даданыя члены сказа

124. Прачытайце. Вусна вызначце ў сказах галоўныя члены. На якія дзве групы можна падзяліць сказы?

Прайшоў дождж. Увечары прайшоў дробны дождж. Шумелі дубы. На ўзлеску шумелі старыя дубы. Сонца ўзышло. Над лесам узышло яркае сонца.

Выпішыце сказы, у якіх, акрамя дзейніка і выказніка, ёсць іншыя словы. Падкрэсліце галоўныя члены. Вусна пастаўце пытанні ад дзейніка і выказніка да іншых слоў у сказе.

Акрамя галоўных членаў, у сказе могуць быць **даданыя**.

125. Дапоўніце сказы даданымі членамі па пытаннях. Падкрэсліце ў кожным сказе дзейнік і выказнік.

калі? куды?
... пачнуцца канікулы. Надзейка пойдзе ...

чыя? што?
... бабуля ўжо купіла ...

дзе?
калі? якім?
Дзяўчынка ... не была ў ... тэатры.

Словы для даведкі: *хутка, у тэатр, яе, білеты, даўно, лялечным.*

Рм Раскажыце, куды вы хацелі б трапіць у час асенніх канікулаў. Якія тэатры, музеі вы ўжо наведалі? Што вам там найбольш спадабалася?

Даданыя члены сказа паясняюць дзейнік, выказнік або іншыя даданыя члены сказа.

126. Прачытайце сказы. Назавіце ў іх галоўныя члены.

Лужыны пакрыліся за ноч лядком.

На беразе ракі стаялі вялікія дубы.

З вышыні даносіцца развітальны крык жураўлёў.

Вусна пастаўце па стрэлках пытанні да даданых членаў сказа. Зрабіце гэта ў той паслядоўнасці, якую падказваюць лічбы над стрэлкамі.

Выпішыце адзін сказ на выбар. Падкрэсліце галоўныя члены сказа.

Словы ў сказе звязаны па сэнсе. Каб уста-
навіць сувязь слоў у сказе, трэба ставіць пы-
танні ад аднаго слова да другога.

127. З дапамогай малюнкаў дапоўніце сказы дада-
нымі членамі па пытаннях.

1. Таня малюе (к а г о?) ... . 2. Бабуля вяжа
(ш т о?) ... (к а м у?) ... . 3. (Я к а я?) ... дзяўчынка
чытае (ш т о?) ... . 4. Мама вязе (к а г о?) ... (к у-
д ы?) ... . 5. Дзед гуляе (з к і м?) ... (у ш т о?) ... .
6. (К а л і?) ... сям'я сабралася (д з е?) ... . 7. Тата
працуе (з а ч ы м?) ... . 8. Міша забівае (ш т о?) ... .

Назавіце сказ, які адпавядае схеме.

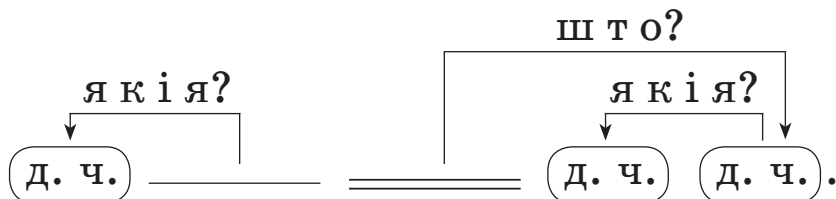

128. Прачытайце скорагаворкі. Назавіце ў іх галоўныя члены сказа. Вусна пастаўце пытанні да астатніх слоў.

Катаецца ад рання кот на катамаране. (*К. Камейша.*)

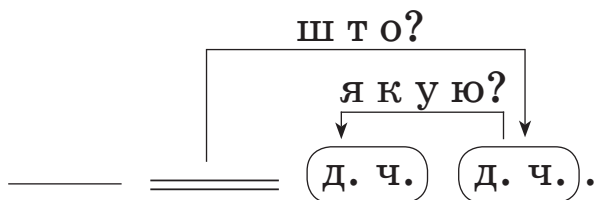
Круглыя сланечнікі ловяць цёплыя праменьчыкі. (*С. Шах.*)

Запішыце сказ, які адпавядае схеме.

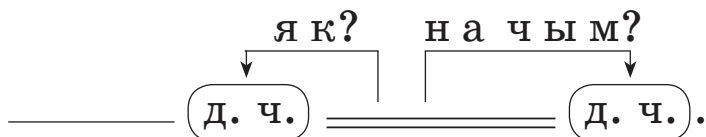

129. З асобных слоў складзіце па схемах сказы. Запішыце іх.

1. Каця, музычную, наведвае, школу.

2. Дзяўчынка, на, скрыпцы, іграе, добра.

Растлумачце правапіс выдзеленых літар.

◆◆◆

130. Вусна складзіце па падказках алгарытм вызначэння сувязі слоў у сказе.

1. Знаходзім у сказе ... . Падкрэсліваем яго ... .

што?

На зямлю апусціўся асенні вечар.

2. Ставім пытанне ад дзейніка да ... . Падкрэсліваем выказнік ... .

што зрабіў?

На зямлю апусціўся асенні вечар.

3. Па пытаннях знаходзім даданыя члены сказа, якія паясняюць ... .

які?

На зямлю апусціўся асенні вечар.

4. Па пытаннях знаходзім даданыя члены сказа, якія паясняюць ... .

куды?

На зямлю апусціўся асенні вечар.

Намалюйце схему сказа, разбор якога зрабілі.

Рм 131. Разгледзьце рэпрадукцыю карціны Сяргея Кавальчука «Раніца на лузе». Па якіх прыкметах можна здагадацца, што аўтар адлюстравваў раніцу? Якія фарбы пераважаюць на карціне? Які настрой яна стварае? Што знаходзіцца ў цэнтры карціны?

План

1. Патухаюць зоркі.
2. Прачынаецца луг.
3. Пасвяцца коні.
4. Устае сонца.

На аснове рэпрадукцыі карціны апішыце раніцу на лузе па плане, выкарыстаўшы прапанаваныя словы і спалучэнні слоў.

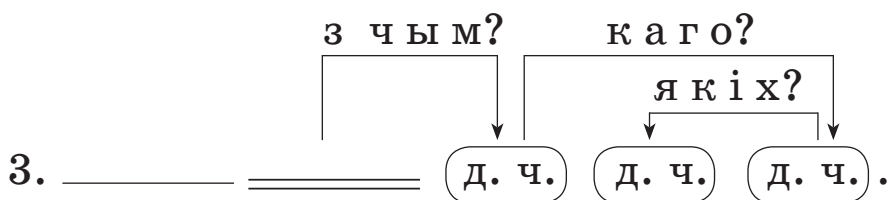
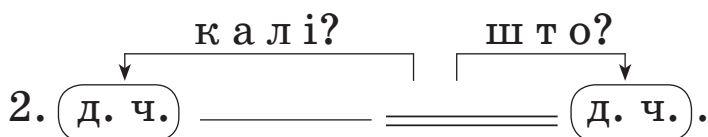
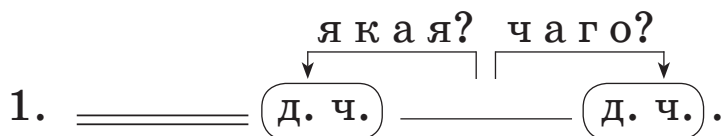
Словы для даведкі: *патухаюць на небе, далёкія зоркі; пачынаюць ружавець; лёгкія аблокі; квяцісты луг, павольна прачынаецца; ціха пасвяцца, пасвяцца на ім; гняд'бя коні; устае над лугам, ранішняе сонца; залатыя промні, лашчаць, лугавыя травы.*

Запішыце тэкст, які ў вас атрымаўся.

132. Прачытайце сказы. Вусна вызначце сувязь слоў у іх па пытаннях.

Учора вучні наведалі яе. Выстава знаёміць з творчасцю беларускіх мастакоў. Адкрылася новая выстава карцін.

Запішыце сказы ў той паслядоўнасці, у якой размешчаны схемы да іх.

Рм Раскажыце пра наведаныя вамі выставы.

133. Спішыце. Вусна вызначце сувязь слоў у сказах па пытаннях. Намалюйце схему выдзеленага сказа.

Паўлік добра малюе. **Хлопчык наведвае мастацкую школу.** Юны мастак удзельнічаў у міжнародным конкурсе. Ён атрымаў дыплом пераможцы.

134. Дапоўніце сказы даданымі членамі, якія па-ясняюць дзейнікі.

я к і?

... шар ляцеў над горадам.

я к і я?

... дзеці ў захап-

я к о е?

ленні сачылі за ім. Іх цікавіла ... пытанне. Чаму

я к і?

лятае ... шар?

я к а я?

... Даша запыталася пра гэта ў таты.

Словы для даведкі: *вялізны, паветраны, маленькія, важнае, цікаўная.*

цікаўная — дапытлівая (рус. любознательная)

Творчая хвілінка

Ці ведаеце вы, чаму лятае паветраны шар? Знайдзіце адказ у дзіцячай энцыклапедыі або ў інтэрнэце. Выкарыстаўшы атрыманыя звесткі, складзіце працяг апавядання з практыкавання 134.

Гаварыце правільна!

Цікавая кніга, цікаўная (дапытлівая) дзяўчынка, цікавіць пытанне, цікавіцца пытаннем, зацікавіцца пытаннем.

135. Прачытайце незакончаныя сказы. Сфармулюйце заданне да практыкавання і выканайце яго пісьмова.

калі?
калі?
... ішоў снег. ... ..
калі?
адкуль?
... выбеглі дзеці.

што?
якую?
Яны пабудавалі ... ..

Словы для даведкі: снежную, ноччу, раніцай, з пад'ездаў, крэпасць.

Рм Што вы любіце рабіць, калі ідзе першы снег?

136. Прачытайце скорагаворкі.

Летам Тамара гербарый сабрала. (М. Пазнякоў.)

Шуміць ля ракі чарот шапаткі. (М. Пазнякоў.)

А шапаткі́ — шапатлівы (рус. шуршащий)

Назавіце сказ, які адпавядае схеме.

калі?
што?
Д. ч. _____ Д. ч. _____ .

Схема якога сказа не намалювана? Запішыце гэты сказ. Самастойна намалюйце яго схему.

Навучыцеся хутка і правільна вымаўляць запісаную скорогаворку.

137. Складзіце прыказкі з асобных слоў па схемах. Чаму так гавораць?

я к о е?
↓
1. (д. ч.) _____ = _____ .

Добрае, не, забываецца, слова.

н а ш т о?
↓
2. (д. ч.) _____ = _____ .

Знойдзеца, на, прыказка, усё.

У якой з прыказак даданы член сказа паясняе дзейнік, а ў якой — выказнік?

Запішыце адну прыказку на выбар.

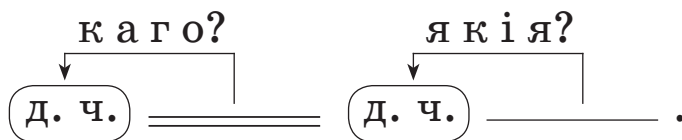

138. Прачытайце сказы. Запішыце іх у патрэбнай паслядоўнасці, каб атрымаўся тэкст. Прыдумайце назву тэксту.

Вучні хадзілі ў парк са сваёй настаўніцай. Усім спадабалася прагулка ў парк! Там яны каталіся на розных атракцыёнах. Дзяўчынкі набылі сабе рознакаляровыя шарыкі. Перад адыходам дадому

дзеці частаваліся марожаным. Хлопчыкаў зацікавілі прыгожыя ліхтарыкі.

Знайдзіце ў тэксце сказ, які адпавядае схеме.

ПРАВЕРЦЕ СЯБЕ

Адкажыце на пытанні

1. Якімі па мэце выказвання бываюць сказы?
2. Які сказ называецца апавядальным?
3. Які сказ называецца пыталым?
4. Які сказ называецца пабуджальным?
5. Які сказ называецца клічным?
6. Якія знакі прыпынку могуць стаяць у канцы апавядальнага і пабуджальнага сказаў?
7. Якія знакі прыпынку могуць стаяць у канцы пыталнага сказа?
8. Што такое дзейнік?
9. Што такое выказнік?
10. Што паясняюць даданыя члены сказа?

Творчая хвілінка

Назавіце вядомыя вам загадкі-пытанні. Прыдумайце сваю загадку-пытанне. Загадайце яе аднакласнікам.